

DOI 10.36074/21.02.2020.v2.24

МОДАЛЬНІСТЬ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНО- СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ

Усенко Юлія Олександрівна
здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Сітко Алла Василівна
канд. філ. наук, доцент кафедри англійської філології та літератури
Національний авіаційний університет

УКРАЇНА

Мова є не тільки засобом спілкування, а й засобом впливу на свідомість, а, отже, на поведінку людини. Як відомо, англійська та українська мови є прикладами двох різних типів мов – аналітичної та синтетичної. Показово, що в мовах з аналітичною будовою логіка мислення носія найяскравіше виявляється в зовнішньому оформленні висловлювань, у граматичному навантаженні окремих елементів, що створюють цілісну панораму повідомлення. При цьому, як справедливо зазначає А. Сітко, у синтетичних мовах, навпаки, логіка найчастіше виявляється у внутрішньому зв'язку в слові [1]. В англійській мовній системі дієслово займає особливе місце, не властиве жодній іншій частині мови: всі висловлювання формуються на базі дієслівного члена, який і представляє описувану ситуацію.

Останніми десятиріччями у мовознавстві спостерігається перенесення акцентів у дослідницьких інтересах з вивчення мови як внутрішньої системи, в якій усе взаємопов'язане на вивчення мови-мовлення як діяльності або як дії [2]. Об'єктом дослідження мовознавчої науки уже довгий час виступає речення як багатоаспектна одиниця.

Модальність належить до найсуттєвіших характеристик речення і трактується як категорія, що виражає зв'язок висловлювання з реальною дійсністю. Модальність є важливим елементом комунікації, характеризуючи відношення того, хто говорить до сказаного, виступає невід'ємною властивістю тексту, що визначає відношення автора до реальності, є головною частиною прагматичного компоненту тексту. За допомогою модальності автор може виражати свої думки, адже не можна передати певну інформацію без демонстрування особистого ставлення до сказаного [3].

Термін «модальність» уперше виникнув у праці Аристотеля «Метафізика» (він виокремив три провідних модальних поняття: необхідність, можливість та реальність). Різноманітні визначення про модальність помічаємо в працях Теофаста, Евдема Родоського та інших середньовічних діячів. У філософії Нового часу став традиційним розподіл суджень І. Канта на асерторичні (судження про дійсність), аподиктичні (судження про необхідність), проблематичні (судження про можливість), а також на судження достовірні та вірогідні. М.Н. Епштейн у своїй книзі «Філософія можливого» говорить про способи вивчення модальностей у різних областях прикладного мислення. Він

визначає термін модальностей як базове та створює свою теорію можливого, покладаючись на три основні модальності буття: дійсність, можливе та необхідне. Як найбільш значущою він вважає модальність можливого, оскільки вона допомагає визначити дві інші модальності [3].

У лінгвістику категорію модальності ввів О. Есперсен. Зокрема, у праці «Філософія граматики» (1924) дослідник розглянув її в контексті суб'єктивної кваліфікації висловлення мовцем і подав як трихотомію модальних відношень «необхідність – можливість – неможливість». Упродовж тривалого часу у вітчизняному мовознавстві домінувало трактування модальності як «граматичної категорії широкого семантичного діапазону», згідно з яким модальність інтерпретували як кожне цілісне вираження думки, почуття, інтенції тощо, яке відображає дійсність у тому чи іншому висловленні, втілюється інтонаційними засобами мови та передає певні граматичні значення. За визначенням В. Н. Ярцевої, «модальність – функціонально-семантична категорія, що виражає різноманітні види відносин ставлення до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації того, що повідомляється». В.М. Мещеряков вважає категорію модальності частиною тих категорій, що мають семіотичну природу. Для модальності, як для прагматичної категорії, характер засобів реалізації не має значення: ця категорія може реалізуватися на граматичному, лексичному або інтонаційному рівні [3].

У Великому енциклопедичному словнику модальність розглядається як функціонально-семантична категорія, що виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення. До сфери модальності відносяться: 1) протиставлення висловлюваного за характером їх комунікативної установки (твердження – питання – спонування); 2) протиставлення за ознакою “твердження – заперечення”; 3) градації значень в діапазоні “реальність – ірреальність” (реальність – гіпотетичність – ірреальність), різний ступінь упевненості мовця в достовірності думки про дійсність, яка формується у нього [3].

У лінгвокультурологічному плані категорія модальності корелює з поняттям культуроспецифічності. План змісту категорії модальності відзначається національно-культурною специфікою, притаманною для конкретного соціуму, а план вираження – комплексом лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів із певним культуро-семантичним забарвленням. Культуроспецифічність модальності на рівні з лінгвістичними та прагматичними факторами зумовлена соціокультурними та ментальними параметрами, що дає підстави кваліфікувати її як дискурсивну категорію, сконструйовану мовцем-представником певної лінгвокультурної парадигми [3].

Семантико-синтаксичний підхід характеризує модальність не лише як категорію, що вказує на відношення змісту речення до дійсності, з яким пов'язується розуміння повідомлюваного як реального (лише констатованого мовцем) або ірреального (можливого, бажаного, необхідного та ін.), а й передає ставлення мовця до висловленої думки. При цьому останнє модальне значення можна можна визначити на основі детермінантів, що функціонують як комунікативні конструкції з відповідним семантичним забарвленням. Таким чином, модальність відбиває ставлення мовця до пропозиції, яке виражає епістемічні (істинність, віра, впевненість, доказовість та ін.) й оцінні (бажаність, інтенція, можливість, маніпуляції та ін.) відношення [3].

Отже, модальність – це комплексна багатоаспектна функціонально-семантична категорія, що виражає ставлення мовця до висловлюваного, його оцінку ставлення до об'єктивної дійсності. Зміст висловлюваного може розглядатися як реальне або нереальне, можливе або неможливе, необхідне або ймовірне, бажане або небажане тощо [3].

Список використаних джерел:

1. Сітко, А.В. (2013). Структурні особливості англійських та українських інтерогативів. *Нова філологія* (58).
2. Сітко, А.В. (2012). Проблема відтворення граматичної семантики інтерогативів засобами цільової мови *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. праць [ред. Н.М. Корбозерова]. К. : Логос (22).
3. Бевзенко, С.П. (1959). До питання про модальні слова в українській мові. *Наукові записки Ужгород. ун-ту* (XXXУП).
4. British Political Speech. Вилучено із: <http://www.-britishpoliticalspeech.org/speech—archive.htm>.

DOI 10.36074/21.02.2020.v2.25

МОТИВ ОБНОВЛЕНИЯ КАК МАНИФЕСТ ЭВЛЮЦИОНИСТСКИХ ИДЕЙ В ПОЭМЕ ДЖ. КИТСА «ГИПЕРИОН»

Лучко Эвелина Андреевна
аспирант кафедры зарубежной литературы ФУИФИ
Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара

Украина

Данная работа посвящена изучению своеобразия мифологического мотива обновления в поэме Джона Китса «Гиперион» (“Hyperion”, 1819), и его связи с идеями эволюционизма. Мотив обновления можно назвать традиционным, он встречается в литературе всех времен и народов. Согласно монографии Роберта Грейвса «Белая Богиня», обновление – это проявление созидающего начала Белой Богини, поклонение которой является единственной темой поэзии [1].

Мифологические мотивы формируют ядро творчества Китса. Многие исследователи, в частности, А. И. Иванова, отмечают, что мотив природы, а именно, ее обновления, является одним из ведущих у автора [2]. Многие исследователи подчеркивают, что Китс придерживался идей эволюционизма. Так, исследователь из ЮАР Г. Я. Штейн пишет, что Китс – эволюционист [3], но отмечает недостижимость идеала чистой красоты для Китса, как и для других писателей эпохи Романтизма [3]. Он также делает акцент на том, что традиционное для мифа о Гиперионе замещение расы Титанов расой Богов-олимпийцев идет вразрез с теорией эволюции, опираясь в романе на взгляды французского теолога и философа Тейяра де Шардена, позицию которого разделяют Я. Стейн и сам Китс. Тейяр считал, что все живые существа, все